

John Bowlby

Cuprins

Crearea și ruperea legăturilor afective

Introducere de Richard Bowlby

Traducere din engleză de
Violeta Bîrzescu

Editor:
SILVIU DRAGOMIR
VASILE DEM. ZAMFIRESCU
Director editorial:
MAGDALENA MĂRCULESCU

Coperta:
FABER STUDIO
Redactor:
MANUELA SOFIA NICOLAE

Director producție:
CRISTIAN CLAUDIU COBAN
Diz.:
RĂZVAN HASEA
Corectori:
SÎNZIANA DOMAN
IRINA MUȘTOIU

Dezigning și ilustrații:
BOWLBY, JOHN
Creație și realizare grafică:
Iusd. Violeta Bîrzescu
Conținut digitalizat:
ISBN 978-606-719-763-1

Introducere de Richard Bowlby
(I. Bîrzescu, Violeta Bîrzescu)
199 p. 199 p. 199 p.

Titlu original: The Making and Breaking of Emotional Bonds
Autor: John Bowlby
Copyright © 1979, 2002 R. P. L. Bowlby and other contributors
Introduction © 2002 R. P. L. Bowlby

All Rights Reserved.
Authorized translation from the English language edition published by
Routledge, a member of the Taylor & Francis Group.

Copyright © Editura Trei, 2016
pentru prezenta ediție

O.P. 16 Gălbeni, C.P. 0480 Bănești
Tel.: +4 021 300 60 90 / Fax: +4 0212 22 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-719-763-1

Cuprins

- 7 *Introducere*
- 13 *Prefață*
- 17 1. Psihanaliza și îngrijirea copiilor
- 50 2. O perspectivă etologică asupra cercetărilor în domeniul dezvoltării copilului
- 76 3. Doliul în copilărie și implicațiile sale în domeniul psihiatriei
- 107 4. Efectele ruperii atașamentului asupra comportamentului
- 126 5. Separare și pierdere în familie
- 157 6. Încrederea în sine și condițiile care o înlesnesc
- 189 7. Crearea și ruperea legăturilor afective
- 237 *Bibliografie*

Psihanaliza și îngrijirea copiilor³

În cursul lunilor aprilie și mai 1956, ca parte a sărbătoririi a o sută de ani de la nașterea lui Freud, membrii Societății Britanice de Psihanaliză au organizat șase conferințe publice în Londra, având ca temă „Psychoanalysis and Contemporary Thought” [Psihanaliza și ideile contemporane]. Am fost invitat să țin una din conferințe, cu titlul „Psychoanalysis and Child Care” [Psihanaliza și îngrijirea copiilor]. Conferințele au fost publicate doi ani mai târziu.

Probabil că în niciun alt domeniu al gândirii contemporane influența lui Freud nu e mai evidentă decât în cel al îngrijirii copilului. Deși au existat întotdeauna cei care știau că copilul e părintele omului și că iubirea mamei oferă ceva indispensabil bebelușului aflat în creștere, înainte de Freud, aceste adevăruri străvechi nu au fost niciodată subiect al cercetărilor științifice; drept pentru care nu erau luate în considerare, fiind etichetate drept sentimentalism neconcludent. Freud nu a insistat doar asupra dovezilor clare referitoare la faptul că rădăcinile vieții noastre emoționale sunt de găsit în frageda pruncie și în copilăria timpurie, ci a încercat, de asemenea, să exploreze în mod

³ Publicat pentru prima dată în Sutherland, J.D. (ed.) (1958) *Psychoanalysis and Contemporary Thought*. Londra: Hogarth Press. Republicat cu acordul Hogarth Press.

sistematic legătura dintre evenimentele din primii ani de viață și structura și funcționarea ulterioare ale personalității.

Cu toate că, așa cum știm cu toții, formulările lui Freud au întâlnit o opoziție semnificativă — nu mai departe de 1950, psihiatri eminenți ne spuneau că nu există dovezi în privința faptului că ceea ce se întâmplă în primii ani de viață este relevant în ceea ce privește sănătatea psihică —, astăzi multe dintre tezele sale principale sunt considerate ca fiind de la sine înțelese. Nu doar că aflăm din publicații populare precum *Picture Post*⁴ că „un copil nefericit devine un adult nefericit și nevrotic” și că ceea ce este important este „comportamentul celor printre care crește copilul;... iar, în primii ani, în special comportamentul mamei”; dar regăsim aceste perspective și în publicațiile guvernului britanic. The Home Office (1955), descriind activitatea Departamentului său pentru Copii, informează că „experiențele din trecut ale unui copil joacă un rol vital în dezvoltare și continuă să fie importante pentru el...” și, de asemenea, că „obiectivul ar trebui să fie asigurarea premisei ca fiecare copil să fie îngrijit în mod regulat de o singură persoană”. În sfârșit, există un raport pregătit de un comitet desemnat de ministrul educației care se ocupă în mod extins de toate problemele copiilor inadaptabili (Ministerul Educației 1955). Acesta își fundamentează, fără compromis, recomandările pe fraze cum ar fi: „Cercetările moderne sugerează că cele mai formative influențe sunt cele pe care copiii le trăiesc înainte de vârsta școlară și că anumite atitudini se formează deja până atunci, aspect ce poate afecta în mod decisiv întreaga dezvoltare ulterioară a acestora”, și „dacă sunt fericiți și stabili în această

⁴ O publicație săptămânală de foarte largă circulație, ulterior desființată.

perioadă (copilăria târzie), sau nefericiți și nesincronizați cu societatea sau cu lecțiile acesteia, depinde, în general, de un singur lucru — dacă au fost crescuți în mod adecvat în primii ani". La sărbătorirea a o sută de ani de la nașterea întemeietorului psihanalizei se cuvine să luăm notă de această revoluție înregistrată în gândirea contemporană.

În legătură cu cel puțin câteva dintre aspectele esențiale ce țin de creșterea copiilor există astăzi un consens semnificativ printre psihanalisti și cei influențați de aceștia. Toți, de exemplu, au căzut de acord asupra importanței relației permanente cu o mamă iubitoare (sau un substitut pentru mamă) pe parcursul întregii perioade a copilăriei și a nevoii de a fi așteptată maturarea înainte de întreprinderea de intervenții precum înțărarea și deprinderea obișnuințelor de curățenie — și, într-adevăr, înainte de toate celelalte etape din procesul de „educare” a copiilor. În privința altor aspecte există totuși diferențe de opinie, și, ținând cont de datarea relativ recentă a studiilor științifice referitoare la aceste probleme, precum și de complexitatea acestora, ar fi fost surprinzător să nu existe. Părinții sunt adesea nedumeriți de acest lucru, în special cei „înflăcărați de nevoia de siguranță în viață”. Cât de mult ne-ar fi ușurată viața dacă am cunoaște toate răspunsurile sau măcar câteva răspunsuri în plus la problemele legate de creșterea copiilor. Suntem departe însă de această situație, deocamdată, și nu doresc nici măcar un moment să las impresia că lucrurile ar sta altfel. Cred totuși că munca lui Freud ne-a furnizat o serie de cunoștințe solide și, mai mult decât atât, ceva, probabil, chiar mai important, ne-a arătat un mod productiv de a privi problemele legate de îngrijirea copiilor și de a căuta în continuare înțelegerea acestora.

Donald Winnicott, în cadrul conferinței sale despre psihanaliză și vinovăție⁵, a dezbătut rolul vital îndeplinit în dezvoltarea umană de creșterea unei capacități sănătoase de a simți vina. A subliniat clar că, pentru orice persoană sănătoasă, capacitatea de a trăi sentimentul de vină reprezintă un atribut necesar. Deși dezagreabil, la fel ca durerea fizică și anxietatea, este biologic indispensabil și parte din prețul pe care-l plătim pentru privilegiul de a fi ființe umane. Mai departe, continuă prin a descrie modul în care capacitatea de a simți vina „implică tolerarea ambivalenței” și acceptarea responsabilității atât pentru iubirea, cât și pentru ura pe care le simțim. Acestea sunt teme care, în principiu, datorită influenței lui Melanie Klein, au trezit un mare interes analiștilor britanici. Am intenția să discut în această seară, în continuare, despre rolul ambivalenței în viața psihică — această tendință inconvenabilă pe care o avem cu toții de a simți furie la adresa persoanelor la care ținem cel mai mult, uneori chiar de a le urî — și să iau în considerare acele metode de îngrijire a copiilor care ușurează sau, dimpotrivă, îngreunează creșterea unui copil capabil să gestioneze acest conflict în mod natural și constructiv. Aceasta întrucât am convingerea că principalul criteriu pentru judecarea valorii diferitelor metode de creștere a copiilor e reprezentat de efectele, fie benefice, fie adverse, pe care acestea le au asupra capacității aflate în plină dezvoltare a copilului de a-și regla acest conflict între iubire și ură și, prin aceasta, propria capacitate de a-și trăi în mod sănătos anxietățile și vinovăția.

⁵ Una din conferințele anterioare.

Vă invit să trecem rapid în revistă ideile lui Freud în legătură cu tema ambivalenței. Printre nenumăratele teme regăsite în lucrările sale, niciuna nu e mai limpede și mai persistentă decât aceasta. Apare, pentru prima dată, în vremurile de început ale psihanalizei. Investigând visele, Freud (1900) realiza că visul în care o persoană iubită moare indică, adesea, existența unei dorințe subconștiente conform căreia acea persoană ar trebui să moară — o revelație care, deși mai puțin surprinzătoare decât atunci când a fost avansată pentru prima dată, este, probabil, nu mai puțin deranjantă astăzi decât era cu o jumătate de secol în urmă. În căutările sale în direcția găsirii originii acestor dorințe nechemate, Freud și-a îndreptat atenția către viața emoțională a copiilor și a propus ceva considerat a fi, atunci, o ipoteză îndrăznească, respectiv ideea că în primii ani de viață suntem mânați atât de sentimente de ură și mânie, cât și de grijă și de iubire, adresate, deopotrivă, fraților și părinților noștri, acest fapt având caracter de regulă, și nu de excepție. Într-adevăr, acesta este contextul în care Freud a făcut cunoștință lumii, pentru prima dată, cu temele, acum deja familiare, ale rivalității dintre frați și ale geloziei oedipiene.

În cei câțiva ani de la publicarea valoroasei sale lucrări despre vise, interesul lui Freud în privința sexualității infantile va face ca tema ambivalenței să devină mai puțin proeminentă în scrierile sale. Reapare în 1909, când, într-o lucrare referitoare la nevroza obsesională, ne reamintește că „în toate nevrozile regăsim, în spatele simptomelor, aceleași instincte reprimare... ură reprimată, din iubire, în subconștient...”. Câțiva ani mai târziu, pentru a sublinia semnificația-cheie a acestui conflict, Freud (1912) introduce termenul de ambivalență, care tocmai fusese inventat de Bleuler.